

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

CUMHURİYET'TEN BUGÜNE TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKALARI: GÖÇ YÖNETİMİNDEKİ ULUSAL VE ULUSLARARASI AKTÖRLER

**TURKEY'S MIGRATION POLICIES FROM THE REPUBLIC TO TODAY:
NATIONAL AND INTERNATIONAL ACTORS IN MIGRATION MANAGEMENT**

Ali KOÇAK¹

Doç. Dr. Ayşe DURGUN KAYGISIZ²

ÖZET

İnsanlık tarihine bakıldığında yüzyıllar boyunca insanlar farklı amaçlarla buldukları yerden başka yerlere hareket halinde olmuşlardır. Küreselleşmenin ortaya çıkmasıyla hem göç veren ülkeler hem de göç alan ülkeler açısından göç olgusu önemli hale gelmiştir. Göç hareketliliği sosyal ve siyasal baskılar gibi olumsuz koşullar nedenleriyle veya daha iyi bir yaşam, eğitim, refah düzeyi vb. nedenlerle yapılmaktadır. Bireysel göç hareketliliğinden farklı olarak siyasi kaynaklı kitlesel göç hareketleri de meydana gelmektedir. Kitlesel göç hareketleri bütün dünya ülkelerini etkilemektedir. Bu sebeple göç kavramı uluslararası çözülmesi gereken bir konu olmuştur. Bu nedenle devletlerin uluslararası kurum ve kuruluşlar ile ortak olarak uyguladıkları politikalar önemli bir hal almıştır. Ülkelerin uyguladıkları politikalar insanlık için önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın amacı tarihsel süreç içerisinde Türkiye'nin uluslararası göç politikalarını incelemek ve ulusal kurum ile uluslararası kuruluşların süreçteki yerlerini ele almaktır.

Anahtar kelimeler: Göç, Göçün Türleri, Türkiye göç politikası

Jel kodları: O15, R23

ABSTRACT

Looking at human history, people have moved from one place to another for different purposes throughout the centuries. With the emergence of globalization, the phenomenon of migration has become important for both sending countries and receiving countries. Migration mobility is carried out due to negative conditions such as social and political pressures or for a better life, education and welfare level. Unlike individual migration movements, political-based mass migration movements also occur. Mass migration movements affect all countries of the world. For this reason, the concept of migration has become an issue that needs to be resolved internationally. For this reason, the policies implemented by states in partnership with international institutions and organizations have become important. The policies implemented by the countries have an important place for humanity. The aim of this study is to examine Turkey's international migration policies in the historical process and to discuss the effects of national institutions and international organizations in the process.

Keywords: Migration, Types of Migration, Turkish migration policy

Jel Codes: O15, R23

¹ SDÜ, İİBF, İktisat Bölümü, y1225024501@sdu.edu.tr, Orcid no: 0009 0000 0307 7757 (sorumlu yazar)

² SDÜ, İİBF, İktisat Bölümü, aysedurgun@sdu.edu.tr, Orcid no: 0000 0002 8062 7473

1.GİRİŞ

Göç hareketliliği çok eskiye dayanmaktadır. Bu nedenle tarih boyunca araştırmalara konu edilmiştir. Ekonomi, siyaset, sosyoloji, istatistik gibi çeşitli alanlarda araştırma yapılan göç, toplumdaki olaylardan etkilenmesi nedeniyle etkileşim içinde olmuştur.

Bir ülkenin kalkınma ve refah düzeyi diğer ülkeler arasındaki konumunu belirleyen en temel göstergedir. Ekonominin büyümesi kadar bireylerin ve toplumların gelişimi, refah düzeyindeki yükselme, eğitim kalitesindeki artış, toplumdaki suç yüzdesinin azalması, sağlıktaki iyileşmeler, kültürel konulardaki gelişmeler kalkınmanın seviyesini yükseltmektedir. Göç hareketleri bu unsurlarda önemli bir yere sahip olmakla beraber göç ile ekonomi arasında da güçlü bir bağ olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafi konumundan dolayı yabancı sığınmacılar için bir şans olarak görülmektedir. Son 22 yıl göz önüne alındığında Türkiye'nin göç durumu düzenli ve düzensiz göç, uluslararası koruma ve geçici koruma statü sahibi kişilerden oluşmaktadır. 2011 yılından sonra Suriye'deki iç savaştan dolayı Türkiye Dünya çapında en fazla Suriyeli sığınmacı kabul eden ülke haline gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye yabancı uyruklu kişiler için hem Avrupa'ya gitmek için bir fırsat hem de Türkiye'de yaşamak isteyen bireyler için cazibe merkezi haline gelmiştir (Türkcan, 2017:771).

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin Cumhuriyet sonrasındaki uluslararası göç olaylarının irdelenmesi ve bu süreçte uluslararası kuruluşların rolünü ortaya koymaktır. Bu amaçla öncelikle göç hareketlilikleri ele alınmıştır. İlerleyen bölümde Türkiye'nin tarihsel süreçteki göç hareketliliği irdelenmiştir. Son olarak Türkiye'nin göç yönetimindeki ulusal ve uluslararası kuruluşlarından bahsederek çalışma tamamlanmıştır.

2. GÖÇÜN TÜRLERİ

Çalışmanın bu kısmında göç türleri altı başlık altında ele alınacaktır. Bunlar, iç göç, dış göç, mevsimlik göç, gönüllü göç, zorunlu göç ve iş gücü göçü hareketlilikleridir.

2.1.İç Göç Hareketliliği

İç göç hareketliliği; genel olarak bir ülkenin sınırları içerisindeki bireylerin buldukları yerden başka bölgelere doğru yer değiştirmesi olarak tanımlanır. Bir ülke içinde bir yerden başka bir şehre ya da bölgeye doğru yerleşmek amaçlı yapılan nüfus hareketliliği olarak ifade edilir. Kırlardan kentlere doğru bir göç hareketliliği olabileceği gibi kentlerden kente veya kırlardan kıra, kentlerden kırlara doğru da bir hareketlilik olabilir. İç göç hareketleri genelde kırsal alanlardan kentlerdeki belli merkezlere doğru yapılmaktadır (Akan ve Arslan, 2008: 16).

Ülkelerdeki iç göç eylemleri ülkenin toplam nüfusunda bir değişme yaratmamakla birlikte nüfusun şehirler ve bölgeler arasında yayılımında farklılıklara neden olmaktadır. Ülkelerin içindeki bu göç hareketliliği; turizm bölgelerine, gelişmiş sanayi bölgelerine, değerli madenlerin ya da verimli toprakların bulunduğu bölgelere yani ekonomik olarak gelişmiş yerlere doğru yapılmaktadır. Hızlı kentleşme ve küreselleşmeyle beraber dünyanın birçok bölgesinde iç göç hareketliliğinde artış yaşanmış olup bu göç hareketliliğinin de en büyük sebebi ekonomi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.Dış Göç Hareketliliği

Dış göç hareketliliği; bireylerin ülkelerinin sınırları dışına doğru gerçekleştirdiği göç hareketleridir. Dış göç hareketlerinin gerçekleşmesinde hem ekonomik hem de ekonomik dışı nedenler etkili olmuştur. Bireylerin ekonomik ve kültürel olarak gelişmiş ülkelerde daha iyi bir yaşam koşullarında yaşama isteği, ülkeler arasındaki maaş ve ücretlerin farklı olmasından yararlanmak amacıyla bu ülkelerde çalışmak isteği gibi ekonomik nedenlerin yanı sıra çevresel sorunlar, eğitim düzeyi farklılıkları, savaş gibi sebepler dış göç hareketlerini oluşturmaktadır. Tarihsel bir zaman süreci

bağlamında incelendiğinde ilk önemli dış göç hareketliliği 15.yüzyılda sömürgeciliğin temellerinin atıldığı zamanlarda Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu iş gücü emeğini Afrika'daki sömürgeleştirdiği ülkelerden yaptığı köle ticaretidir. Avrupa'da ve Amerika'da sanayinin hızla gelişmesiyle birlikte bu sömürü göçü artarak devam etmiş; kölelik sisteminin bitmesiyle birlikte sözleşme kapsamlı işçilik sistemi olarak kendini göstermiştir. Sonuç olarak dış göçün en büyük sebebini ekonomi oluşturmaktadır (Yıldız, 2014: 1687 -1688).

2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan sefalet ve kıtlık bireylerin yaşadıkları ülkelere doğru göç hareketliliğine zorlamıştır. Dış göç hareketliliği dünyadaki nüfus dağılımının belirlenmesinde önemli role sahiptir. 1970'li yıllardaki Petrol Krizi, 1990'lı yıllardan sonra Doğu blokunun zayıflaması ve dünya genelinde ortaya çıkan ekonomik krizler, sıkıntılar uluslararası alanda dış göçleri arttıran nedenlerdir. Günümüzde de Ortadoğu bölgesindeki siyasi çalkantılar sonucunda dış göç hareketleri artarak devam etmiş olup son dönemlerdeki göçlerin en büyük sebebini ekonomi oluşturmıştır (Akan ve Arslan, 2008: 22).

2.3. Mevsimlik Göç Hareketliliği (Dönemsel Göç)

Ülkelerde ortaya çıkan göç hareketleri süreçlerine göre geçici, kısa süreli yani dönemsel olarak ortaya çıkabilir. Her dönem belirli aralıklarla ortaya çıkan bu nüfus hareketliliği dönemsel göç olarak ifade edilir. İnsanlar belirli dönemlerde birçok defa oldukları yeri değiştirirler (Sağlam, 2006: 34). Dönemsel yapılan göçler eğitim veya çalışma amacıyla yapılan süresi daha önceden planlanmış kısa süreli hareketlerdir. Öğrenciler, hayvancılık, tarım veya turizm gibi alanlarda mevsimlik olarak çalışan kişiler, belirli bir iş sebebiyle (asker vs.) o bölgeye gelenlerin oluşturduğu bu göçler dönemsel/mevsimlik göç kapsamına girmektedir. Mevsimlik göçlerde süre çok önemlidir.

2.4.Gönüllü Göç Hareketliliği

Gönüllü göç hareketliliği, insanların hür iradeleri ile zorlama ve baskı olmaksızın buldukları yerlerden başka bölgelere doğru yaptıkları nüfus hareketliliğini ifade etmektedir. Bireylerin gönüllü yaptıkları göç hareketlerinde, temel olarak ekonomik etkenler etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra bireylerin daha iyi eğitim hizmeti, sağlık hizmeti, daha iyi bir sosyal hizmet almak istemeleri, yaşam standartlarını arttırmak istemeleri, güzel bir kariyer vs. nedenler gönüllü göçte etkili olmaktadır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 249).

2.5.Zorunlu Göç Hareketliliği

Zorunlu göç hareketliliği, kişilerin kendi istekleri dışında yerleştikleri yerlerden göç ettikleri veya göç etmeye zorlandıkları göçleri ifade eder. Etnik ve siyasi baskılar, savaşlar, doğal afetler, güvenlik problemleri vb. sebepler zorunlu göç hareketliliğine neden olmaktadır. Zorunlu göç hareketleri, kişilerin başka bir bölgeye veya yaşamlarını sürdürdükleri ülkenin içerisindeki başka bir bölgeye doğru göç etmesiyle oluşabilir. Zorunlu göçler, devletlerin gözetiminde sistematik ve düzenli şekilde olabileceği gibi bazı zamanlarda kaçak yollarla başka ülke sınırlarını geçmek şeklinde de gerçekleşebilir (Keser, 2011: 11; Ekici ve Tuncel, 2015: 9-22).

2.6.İş Gücü Göçü Hareketliliği

İşgücü göçlerinin mevsimsel göçlerden farkı süresinin kısa değil daha uzun vadeli göç olmalarıdır. İşgücü göçlerinin büyük çoğunluğu ekonomik amaçlıdır. İşgücü göç hareketleri yaşadıkları ülkelerde iş imkânlarının olmadığı ya da çok kısıtlı olduğu gelir paylaşımının adaletsiz, maaşların düşük olduğu bölgelerde yaşayan insanların iş olanakları bakımından gelişmiş bölge veya ülkelere çalışmak ya da yerleşmek amacıyla ekonomik amaçlı yer değiştirmeleridir.

İşgücü göç hareketliliği, iş gücüne duyulan ihtiyacı az, ücret ve maaşların düşük olduğu bölgelerden, iş gücüne olan ihtiyacın çok fazla ve iş gücü maaş ve ücretlerinin yüksek olduğu yerlere doğru yapılmaktadır. 2. Dünya Savaşından sonra gelişmiş Avrupa ekonomileri için artan miktarda işgücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Nüfustaki artış miktarlarının çok az olması sebebiyle bu gelişmiş

ekonomiler ortaya çıkan işgücü ihtiyaçları daha az gelişmiş olan ülkelere emek göçlerini alarak ihtiyaçlarını karşılamışlardır. 1960'lı yıllarda Türkiye ve birçok farklı ülkeden Amerika ve Batı Avrupa'ya ekonomik amaçlı göç hareketleri yapılmıştır (Karpat, 2010: 73-74).

Son yıllarda yaygın olarak görülen beyin göçü de iş gücü göçü alanında değerlendirilebilecek bir göç türüdür. Alanında uzman hale gelmiş mühendis, doktor ve bilim adamı teknik konularda belli bir yeterliliğe ulaşmış bireylerdir. Beyin göçleri genelde az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yapılmaktadır. Kendini yetiştirmiş kişilerin yeteri kadar çalışma imkânlarının bulunmaması, yapmış oldukları çalışmalara gerekli itibar ve ilgi bulamamaları diğer taraftan gelişmiş ülkelerin daha çok imkân sağlamaları sebebiyle yaşadıkları ülkelerini bırakarak diğer gelişmiş ülkelere gitmektedirler. Yetiştirilmesi için çok emek, zaman ve maddiyat harcanan bu kalifiyeli insan gücünün ülkeden kaçırlması ekonomik olarak az gelişmiş ülkelerin yaşadığı hem insan gücünü yitirmelerine sebep olmakta, hem de eldeki sınırlı verimli kaynakların gelişmiş ülkelere taşınmasına sebep olmaktadır.

3.TÜRKİYE'DEKİ GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİN TARİHSEL SÜRECİ

Türkiye, güneyinde ve doğusunda istikrarsızlık ve çatışmaların olduğu Asya ve Orta Doğu Ülkeleriyle, batı kısmında bulunan ve refah düzeyi oldukça fazla Avrupa Birliği ülkelerinin arasında adeta bir köprü konumunda bulunmaktadır. Orta Doğu'da bulunan ve yakın sınır komşumuz olan bölgelerdeki ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar ve çatışmaların ortaya çıkması, doğu sınırlarımızın kontrolünün zor ve dağınık olması, Akdeniz ve Ege bölgemizdeki sahillerin coğrafi yapısının yasadışı giriş/çıkışlara uygun olması nedenleriyle, Türkiye coğrafi konumu itibarıyla, Avrupa ülkelerine gitmeyi amaçlayan yabancılar için transit geçiş güzergâhı konumundadır. Türkiye son yıllardaki hızla iyileşen ekonomik ve bölgesel olarak güçlü bir yapıya kavuşmasıyla, düzensiz ve düzenli göç hareketleri için hedef ülke konumuna gelmiştir. Bu göçlerin yapısı dikkatle incelendiğinde, göç hareketleri; Türkiye'nin sosyo-kültürel, ekonomik ve demografik yapı köklerini, kamu güvenliğini ve düzenini temelden etkilemiştir (<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>).

Türkiye'nin göç yapısına bakıldığında geçmiş dönemlerdeki geçiş ülkesi ve transit ülke konumu son dönemlerde değişmiştir. Türkiye günümüzde son yıllarda göç eden insanlar açısından bir "hedef ülke" durumuna evrilmiştir. Bunun da en önemli sebebi Türkiye'nin son yıllardaki ekonomik ve bölgesel güç haline gelmesidir.

Türkiye stratejik ve coğrafi konumu nedeniyle yüzyıllardır kitlesel göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca sığınmacıya kapılarını açmış ve ev sahipliği yapmıştır. Geçmişten günümüze kadar olan Türkiye'ye yönelen göç hareketleri aşağıda tarihsel olarak aşağıda sıralanmıştır.

3.1.Cumhuriyet Öncesi Dönemdeki Göç Hareketleri

Osmanlı Devleti tarihi boyunca tüm tebaasına ve göçle gelenlere ırk ve din konusunda ayırım yapmadan hoşgörülle yaklaşmıştır. Osmanlı döneminde meydana gelen bireysel ve kitlesel göç hareketliliğinin bazı önemli örnekleri şu şekildedir;

- 1492 yılı başlarında yüzbinlerce Yahudi kökenli yabancıların İspanya'dan Osmanlı topraklarına gemiler yardımıyla getirilmesi.
- 1672 Tokay Ayaklanmasının ardından itfaiyeciliğin kurucusu Kont Ödün Seçenyi ile matbaacılığın kurucusu İbrahim Müteferrika ve 1699 yılında Macaristan Kralı Thököly'ün eşiyile birlikte Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmesi,
- 1709 yılının başında İsveç Kralı olan Şarl'ın yanındaki 2000 kişiyle Osmanlı devletine sığınması,
- 1718 yılında yapılan Pasarofça Anlaşması sonunda Macaristan Kralı II. Rakoczy'in Osmanlı Devletine sığınması,

- 1830 yılındaki Polonya'daki ortaya çıkan İhtilalin savunucularından olan günümüzdeki Polonez Köy 'ün kurucusu Prens A. Czartorski'nin 1841 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na sığınması,
- 1847-1848 yıllarındaki Macaristan'da cerayan eden savaşı kaybeden Prens L. Kossuth ve yanındaki yaklaşık üç bin Macar ile beraber 1849 yılında Osmanlı Devletine sığınmaları,
- 1857-1864 yılları arasındaki dönemde Rus askerlerinden kaçan bir milyon beş yüz bin Kafkaslardan gelenler Osmanlı topraklarına alınmıştır. Bu gelen sığınmacılar Anadolu'nun çeşitli bölgelerine ve Balkanlara iskân edilmiştir.
- 1917 yılında gerçekleşen Rusya'daki Bolşevik devriminin ardından Vrangel'in 135.000 asker ve sivilde Osmanlıdan ilticada bulunması.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Balkanlarda meydana gelen bağımsızlık hareketleri ile Osmanlı'nın girdiği savaşlarda yenilmesi ve bunun sonucunda topraklarının bir kısmını kaybetmesiyle imparatorluğun nüfusunda azalma meydana gelmiştir. Ülke nüfusunun azalmasını engellemek için yeni göç politikaları hayata geçirilmiştir. Toprak kayıplarının yaşandığı bölgelerden gelenlere mezhep, din ve etnik köken konusunda ayırım yapılmaksızın herkese göçmen statüsü verilmiş ve devletin çeşitli şehirlerine yerleşmeleri sağlanmıştır (Efe, 2018: 20).

Balkanlarda ortaya çıkan isyan ve çatışmalar Osmanlı Devleti'ndeki ayrılık kıvılcıklarını hareketlendirmiş bu da bu bölgedeki göç hareketlerinin artmasına neden olmuştur. Balkanlarda ortaya çıkan bu göç akınları ilk zamanlarda bir yığılma meydana getirirse de sonraki zamanlarda Osmanlı İmparatorluğu bu gelen göç hareketlerini planlı bir iskânla yerleştirmiştir (Şahin, 2006: 75-79).

3.2.Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri

Türkiye'ye yönelik kitlesel göç hareketleri Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren daha sonraki yıllarda da düzenli olarak sürmüştür. Bu göç dalgasının en önemli örnekleri aşağıdaki gibidir:

- 1921-1938 yılları arası dönemde Yunanistan'dan kaçan 384.000 yabancı,ın,
- 1923-1946 yılları arası dönemde Balkanlardan gelen 800.000 grubun,
- 1933-1946 yılları arası dönemde Almanya'dan 800 Almanın,
- 1987-88 yıllarında Irak'tan gelen 51.542 Iraklı sığınmacının,
- 1989-90 yıllarında Bulgaristan'dan kaçan 345.000 Bulgar yabancı,ın,
- 1990-91 yıllarındaki Birinci Körfez Savaşı nedeniyle Irak'tan kaçan 467.489 Iraklı,ın,
- 1992-1998 yılları arası dönemindeki Bosna'daki savaştan kaçan 20.000 Bosnalının,
- 1999 yılının başında Kosova'daki çatışmalardan kaçan 17.745 Kosovalının,
- 2001 yılındaki Makedonya'daki sıkıntılardan kaçan 10.500 Makedonun,
- 2011 yılının Nisan ayından itibaren Suriye'deki çatışmalar ve iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık olarak 3.5 milyon Suriyelinin Türkiye'ye sığınması.

Sonuç olarak, Türkiye Cumhuriyetin ilk yıllarından bugüne kadar yaklaşık olarak 6,5 milyondan fazla insana ev sahipliği yapmıştır. Ülkemize eğitim ve çalışma amacıyla gelenler de bu hesaba katıldığında sayı daha da fazladır. Ülkemize eğitim, çalışma ve diğer farklı amaçlarla gelmiş olan yabancıların istatistiğine bakıldığında son yıllarda yaklaşık 3.3 milyondan fazla yabancı ikamet izni olarak kalmıştır (<https://www.goc.gov.tr/goc tarihi>).

4.TÜRKİYE'DEKİ İÇ ve DIŞ GÖÇ HAREKETLİLİĞİ

Türkiye'de oluşan iç göç hareketleri kırsaldaki yerlerden kentlere, doğu bölgelerinden batıdaki şehirlere doğru olmaktadır (Akan ve Arslan, 2008: 16).

Türkiye'de İlk nüfus sayımı tarımsal amaçlı olarak 1927 yılında olmuştur. Bu sayıma göre Türkiye nüfusunun %24,21'i (3.304.879) şehirlerde iken; %74,78'si (10.342.391) kırsal bölgelerdedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında çok büyük nüfus hareketliliği olmamıştır. Bu dönemdeki hareketliliğin en büyük nedeni ise memur ve öğrencilerin ülke içerisinde yer değiştirmesinden kaynaklanmıştır.

1927-1940 yılları arası döneminde Türkiye'nin nüfusuna bakıldığında toplam nüfus içerisindeki kentsel ve kırsal dağılımda fazla bir değişim olmamıştır. Bu dönemde kentlerde sadece 0,18 oranında bir artış yaşanmıştır. Öte yandan 1940'lı yıllardan itibaren Avrupa'dan gelen dış ekonomik desteklerle hızlı bir gelişme ve modernleşme başlamış, şehirlerde hizmet ve sanayi sektörlerinde ilerleme sağlanmıştır. Bu yıllarda haber organlarının yaygınlaşmasıyla köydeki insanların şehirlerdeki yaşamı görmeleriyle birlikte kırsaldan kente göç hareketleri artma eğiliminde olmuştur. Bu eğilim daha sonraki senelerde daha da artarak devam etmiş ve insanlardaki kentlerde yaşama olgusunun temelini oluşturmasına zemin hazırlamıştır (Özdemir, 2012: 3).

1939-1945 yılları arasındaki 2. Dünya Savaşından sonra Türkiye'nin nüfusu ciddi şekilde artmıştır. Tarımsal ürünlerinin fiyatlarının iyileşmesi ve artması sonucunda elinde toprağı bulunan köylüler arazilerini çoğaltmışlar ve işgücünü karşılamak için çocuk sayılarını arttırmışlardır. Bu savaş sonrası dönemde Marshall yardımlarının etkisiyle tıbbi yardımlar artmış bunun sonucunda da çocuk ölümleri çok az seviyelere gerilemiş ve sonuç itibarıyla Türkiye'nin nüfus artış hızını arttırmıştır (Vergin, 1986: 28-29).

1950 yılından 1980 yılına kadar olan dönemde Türkiye'deki iç göç hızı ekonomik sebeplerle artış göstermiştir. Ülkemizde 1980'li yıllara gelindiğinde şehirlerdeki ve köylerdeki nüfusun dağılımı birbirine çok yakındır. Türkiye içindeki nüfus hareketliliği ekonomik sebeplerden dolayı daha çok kırsaldan gelişmiş bölgelere göre gerçekleşmesine karşın kentten kente, kırsaldan kente, kırsaldan kırsala göç de meydana gelmiştir.

1975-1980 yılları arasında ülke içerisinde göç hareketine katılan nüfusun %17,01'si kırsal yerlerden ekonomik sebeplerle kentlere doğru göçerken, %48,91'i şehirden şehire göç etme eğiliminde olmuştur. Daha sonraki yıllarda da hem kırsaldan hem de şehirden kente nüfus hareketliliği devam etmiştir. 1980-1985 yılları arasında şehirden şehire doğru göç edenlerin oranı %56,17 olmuştur, 1985-1990 arası dönemde bu oran %61,18'e kadar çıkmıştır. Kırsal bölgelerden şehirlere doğru nüfus hareketliliği 1980-1985 yılları arasında %21,53'e kadar çıkmış ama 1985-1990 yılları arasında ise kırsal bölgelerden şehirlere doğru olan göç hareketi %17,94 oranında gerçekleşerek azalan bir seyir izlemiştir. Ülkemizde 1995-2000 arası dönemde ise hem kentten kentte hem de kırsal bölgelerden kente doğru olan göç oranında azalma olmuştur. Bu yıllarda şehirden şehire olan göç oranı %57,81 iken kırsal yerlerden şehirlere olan göç oranı ise %17,45 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, Göç İstatistikleri, 2017).

Türkiye'de devletin siyasal ekonomik kararlar iç göç hareketliliğinde etkili olmuştur. Örneğin 1980-81'li yıllara kadar ülkemizde ekonomi alanında uygulanan ithal ikameci ekonomik model 24 Ocak kararlarıyla liberal politikalara yönelinmiştir. Öte yandan çok partili hayat ve ekonomideki liberal politikalarla birlikte özel sektörün ağırlığı artmıştır. Bu gelişmeler, kentleşme nüfusunu arttırmıştır. Ortaya çıkan bu durumun sonucu olarak ülkenin düzensiz ve plansız bir kentleşme, düzensiz yapılaşma olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Koyuncu, 2015: 27-31).

1985-1995 yılları arasındaki döneme bakıldığında da Ülkemizde özellikle Güney Doğu, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde askeri güvenlik gerekçesiyle zorunlu göçler meydana gelmiştir.

2000'li yıllardan sonrasında Türkiye'de kentleşme oranı ve şehirlerdeki nüfus artış hızı devam etmiştir. 2000'li yıllarda ülkemizde şehirlerde yaşayanların nüfusu toplam nüfusun %64,91'ini oluşturmuş olup bu oran 2017 yılında ise %92,52'e kadar çıkmıştır (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017).

Türkiye'de oluşan göç hareketliliğindeki bir başka neden de ülkemiz dışından gerçekleşen dış göçlerdir. Ülkemizin bulunduğu coğrafi konum itibarıyla bazen göç hareketlerinde transit ülke konumunda olmuş bazı göç hareketlerinde de dışardan hedef ülke olarak göç almıştır. Türkiye'ye

yapılan dış göçlere genel itibariyle bakıldığı zaman siyasi ve toplumsal sebeplerin yanı sıra son yıllarda ekonomik amaçlı olduğu görülmektedir.

4.1.Balkanlardan Gelen Göçler

4.1.1. Yunanistan'dan Gelen Göçler

Osmanlı devleti 1912-1913 Balkan savaşlarından sonra Balkanlar'da büyük toprak kayıpları yaşamıştır. Osmanlıdaki küçük milletlerde ulus devlet anlayışının yayılması ve azınlık durumundaki milletlerin bağımsızlık talepleri devleti sıkıntılı bir duruma sokmuştur. Savaşlar sonunda toprak kayıplarının yaşanmasıyla sınırlar tekrardan oluşmuştur. Yeniden çizilen sınırlar sonucunda birçok insan yaşadıkları yerlerde baskı görmeye başlamış ve buldukları yerlerden göç etmek zorunda bırakılmışlardır.

Balkan savaşlarından sonra mübadele fikri ilk defa ortaya çıkmıştır. Yeniden oluşan sınırlar sonucunda azınlık konumuna düşen Balkanların kuzeyinde bulunan Müslüman halkı Anadolu'nun belirli bölgelerine, Anadolu'da bulunan Bulgar kesimini de Balkanlardaki belirli yerlere göndermeyi hedeflenmiştir. Bu amaçla 1910'lü yıllarda Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan arasında bir mübadele (değişim) anlaşması imzalanmış ancak Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte hükümsüz kalmıştır (Şimşir, 1986: 202). Kurtuluş savaşından sonra Lozan'da yapılan konferansta azınlıklarla çözüm olarak mübadele kavramı gündeme gelmiştir. Lozan'da yapılan görüşmeler sonucunda İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'daki Müslüman halkı hariç olmak üzere mübadelede konusunda antlaşmaya varılmıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasında göç eylemlerine neden olan Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesini Düzenleyen Sözleşme '30.01.1923' tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşmaya göre, Türkiye'de yaşayan Rum Ortodoksları Türk halkı ile Yunanistan'da yaşayan Müslüman dininden Yunan halkı yer değiştirmeye zorunlu tutulmuştur. Sonuç olarak sözleşmeye göre sığınmacılar göç ettikleri ülkenin uyrukluğunu almış ve devletlerin izinlerini almadan geldikleri topraklara tekrardan geri dönüp yerleşmemişlerdir (AÜSBF, 1973: 89-94). Bu mübadelenin planlı ve düzenli bir şekilde olması için ve taşınır ve taşınmazların kontrolü için bir Karma Komisyon oluşturulmuştur.

Geldikleri yerlerde malları bulunanlar ülkelerindeki kalan taşınmaz malları için o ülke adına borçlu olduğunu gösteren bir belge verilerek gittikleri ülkede aynı maddi değerde toprak ya da mal verilmesi kararlaştırılmıştır. Türkiye ve Yunanistan arasında bu hesaplama yapılarak borçlu olan ülke alacaklı olan ülkeye borcu peşin olarak ödemesi ve ödeme tutarı fazlaysa 20 yıla kadar taksit imkânı sağlanmıştır. Taşınır mallarda vergiden muaf tutularak göçün yapıldığı ülkeye götürülmesine izin verilmiştir. Malların tasfiyesi Karma Komisyonun gözetiminde yürütülmüştür. Kalan diğer mallar ise mevcut yasalara tabi olarak işlem yapılmıştır (Soysal, 1983: 177-183).

Göçmenlerin yeni yerlere yerleşmeleriyle hukuki anlamda bazı düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Yabancılar ilk olarak Lozan antlaşmasından önce ve sonra gelenler olarak iki gruba ayrılmışlardır. Lozan antlaşmasının imzalanmasının akabinde gelenler bu antlaşma gereğince adi iskâna tabi tutulmuşlardır. Bu uygulamaya göre, geldikleri yerde mal bırakıp bırakmadıklarına bakılmaksızın herkese devletçe toprak ve bir ev tahsis edilmiştir. Lozan antlaşmasının imzalanmasından sonra gelen sığınmacıları daha önce Rumların yaşadığı bölgelere yerleştirilmiştir. Göçmenlerin Yunanistan'da edindikleri gayrimenkuller Karma Komisyonun yetki alanında incelenmiştir. Lozan antlaşmasıyla oluşan bu mübadele (değişim) süreci tamamlanuncaya kadar taşınmazlar rehin verilmemiş, teminat gösterilememiş ve bu malların bir başkasına satılmasına izin verilmemiştir.

Köy Hizmetleri Arazi İskân Dairesi'nin istatistiklerine göre; 1923-1924 yıllarında Yunanistan'dan Ülkemize gelen 384 bin kişi yerleştirilmiş, 7.753 kişi ve 2.034 hane de devletten herhangi bir talepte bulunmadan gelmişlerdir. Mübadele kapsamına en fazla iskân/yerleştirme yapılan iller; Edirne, Bursa, Balıkesir, Kırklareli, İstanbul, İzmir, Niğde, Samsun, Manisa, Tekirdağ ve

Çanakkale'dir (Çanlı, 1994: 54). Öte yandan iskân işlemlerinde istenilen sonuç alınamamıştır. Bu nedenlerin bazıları şunlardır (Aktar, 2005: 111-160) ;

- Mübadele ve iskân sürecinden sorumlu kurumların acele kurulmuş olması nedeniyle çalışan memurların başka kurumlardan alınması.
- Rumların yaşadığı yerlerinin yıkılmış, yanmış ve işgale uğramış olması.
- Göçmenlerin iskân edildikleri bölgeleri beğenmeyerek veya diğer aile üyelerinin yaşadıkları yerlere gitmek için ayrılmaları.
- İskân yapıldığı sırada sınıfsal farklılıkların göz önünde bulundurulmaması.
- Göçmenlerin tarım bilgilerine göre uygun alanlara yerleştirilmemeleri.

4.1.2.Yugoslavya'dan Gelen Göçler

Osmanlı Devletinin Balkan savaşları sonunda Balkanlardan geri çekilmeye başladığı yıllarda Müslüman göçmenlere muhacir (hicret edenler) denilmiştir. 1934'ten sonra genel olarak göçmenlik statüsü verilmesi için Türk kültürüne bağlı olmak veya Türk soyundan gelmiş olmak şartı temel esas olarak alınmıştır. İskân kanunu öncesinde mülteci terimi kanunumuzda açık olarak yer almamıştır. İskân kanununda mülteci terimi Türkiye'ye yerleşmek amacıyla olmayıp zorunlu bir neden ile kalıcı oturmak üzere Türkiye'ye gelenlere mülteci denilmektedir, şeklinde tanımlanmaktadır. 1947 yılındaki İskân kanundaki değişikliklerle "muhacir" kavramı "göçmen" olarak yeniden düzenlenmiştir. 1950'li yıllardan sonra Balkan devletlerinden ülkemize göç edenlere geldikleri sebebe bakmadan "göçmen" olarak ifade edilmiştir. Balkan göçlerine bakıldığında başta Yugoslavya'dan gelen göçmenler olmak üzere Arnavutluk ve Makedonya'dan gelen göçmenler önem arz etmektedir (Yümlü, 2011, 261-262).

Türkiye'ye Yugoslavya'dan gelen göçler iki dönemde artarak kitlesel şekilde olmuştur (Erdoğan ve Kaya, 2015: 205).

1. 1919-1926 yılları arasındaki dönemde Sloven-Hırvat-Sırp Krallığında yaşayan 131 bin muhacirin Türkiye'ye geldiği göç hareketleri; 1929 yılındaki Yugoslavya Krallığındaki "Beyaz El" gibi Faşistlerin yönetimi ele geçirmesiyle 1930-1935 yılları arasındaki dönemdeki nüfus hareketleri,

2. Stalin döneminde ve 1948-57 yılları arasındaki dönemde Rusya'dan gelen göç akınları,

II. Dünya Savaşının sonrasında oluşan soğuk savaş döneminde bloklar arasındaki mücadele, ideolojik çatışmalar Balkanlardaki göçü tetiklemiş, öte yandan komünist toplum oluşturulma çabaları da göç hareketlerini tetiklemiştir.

Yugoslav devletinden yönelen göç hareketlerinin etnik olarak bazı grupların temizlenmesi sebebiyle yapıldığı belirtilmiştir. Makedon kaynaklarından alınan bilgilere göre bu göçler Türklerin göç hareketlerini düzenleyen 1953'te yapılan anlaşmayla düzenlenmiş ve bu göçlerden sonra Makedonya'da bulunan Arnavut milleti sayısındaki artış arasında bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki kaynaklara göre de, ortaya çıkan bu göç olayları Yugoslavya'daki Türklerin göç etmesi konusundaki yapılan sözleşmeye bağlanmıştır. Esasta bakıldığında en temel görüş ise Türkiye'ye yönelen bu göçler Türk toplumuna yönelik ekonomik ve kültürel baskılar sonucunda ortaya çıkmıştır (Erdoğan ve Kaya, 2015: 208).

Balkan devletlerinden Türkiye'ye bu dönemde gelen göçmen sayısı hakkında tam net bir sayı bulunmamasıyla birlikte T.C. Köy İşleri Bakanlığı'nın göç konusundaki kayıtlarına göre ise Yugoslavya'dan Türkiye'ye yaklaşık olarak 151 bin kişi göç ederek gelmiştir (Yümlü, 2011: 255).

Türkiye 1998-1999 yılları arasındaki Kosova savaşında ve 1992-1995 yılları arasındaki Bosna savaşlarında da kapılarını açarak göçmenleri almıştır. Türkiye'ye gelen 20.000 Bosnalı ve 17.746 Kosovalıya geri gönderme yasağı ilkesi (Refuge En Mass) kapsamında geçici kalma hakkı sağlanmış ve Türkiye'de barınma imkânı verilmiştir (Erdoğan ve Kaya, 2015: 197).

4.1.3.Bulgarista'dan Gelen Göçler

Bulgaristan'da yaşayan Türklerinin 1878-1980 yılları arasını kapsayan bir göç hareketliliği dönemi vardır. En kuvvetli göçlerden biri 1950-1951 arasındaki dönemde olmuştur. 1949'dan sonra Sovyet Rusya'nın Bulgaristan üzerindeki hâkimiyetinin ve baskılarının artmasıyla Türklere karşı olan baskı artmış buradaki Türkler asimile yöntemiyle yok edilmeye çalışılmış ve tüm bunların sonucunda da yaşadıkları yerlerden göç etmeye zorlanmışlardır.

1923-1933 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye 101.000 kadar, 1933 yılından II. Dünya Savaşına kadar yaklaşık 198.000 kişi göç etmiştir (Geray, 1962: 13).

Soğuk Savaşın olduğu dönemlerde ise Bulgar ve Türk vatandaşların karşı bloklarda yer alması, Bulgar Devletinin Türkleri bir güvenlik sorunu gibi görmesine neden olmuştur. Bulgarlar, Türklerin arasında Türkçe konuşmalarını, Türkçe dergi ve kitap basılmasını yasaklamış ve Türkçe adların değiştirilerek yerlerine Slav isimlerin kullanılması konusunda baskı yapmışlardır. Bunun yanı sıra Türkçe eğitim veren okulların kapatılması, Kuran ve dini eğitim veren kitapların yasaklanması hatta toplanması, camilerin kapatılması, Türkiye'ye doğru bir göç hareketinin başlamasına neden olmuştur (Erdoğan, Kaya, 2015: 301-302).

Balkan savaşları bittiğinde Bulgaristan ile Türkiye arasındaki ilişkiler iyi seviyede olmuştur. Lozan Konferansında Türkiye ile Bulgaristan arasındaki sınırlar belirlenmiş ve Türkiye sınırları dışında kalan Türklerin azınlık hakları ve ayrıcalıkları güvence altına alınmıştır (Çulha, 2017: 53).

1934 yılındaki İskân Kanunuyla Türkiye'ye deki göçmenlere hızlı bir şekilde vatandaşlık verilmiş aynı zamanda tarım aletleri, arazi ve kredi tahsisi, besi/çiftlik hayvanları verilmiştir. Bu dönemde 240 binden fazla Bulgar Türküne Türk vatandaşlığı verilmiştir. Bulgaristan'daki bu kitlesel göç akınları komünist yönetimin 1989'un Kasım ayında dağılmasında önemli bir yere sahiptir (Erdoğan ve Kaya, 2015: 303).

4.2.Kuzey Irak'tan Gelen Göçler

1990'lı yıllarda Türkiye'ye yönelen kitlesel göçlerden en önemlilerinden biri de Körfez bunalımı ile ortaya çıkan Irak'ın Kuzeyinden Türkiye'ye yönelen göç akınlarıdır. 1980'li yıllarda Ortadoğu'daki Araplar kendi aralarında tam bir birlik ve bütünleşme sağlayamamıştır. Irak ve İran hem Arap dünyasının liderliğini yapmak hem de bölgede güç sahibi olmak için aralarında savaşa ve mücadeleye başlamışlardır (Özdemir, 2016: 229).

Irak Devleti Arap milliyetçiliğini savunduğu için özellikle ülke içerisindeki Kürtlere karşı baskı ve şiddeti arttırmıştır. 2 Ağustos 1990 tarihinde Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak, Kuveyt'i işgal etmiştir. İşgalden sonra Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki Birleşmiş Milletler (BM) Çöl Fırtınası Operasyonu adındaki operasyonla Kuveyt'i Irak işgalinden kurtarmış ve ateşkes antlaşması imzalanmıştır. İmzalanan bu ateşkes sonunda Kürtler Saddam Hüseyin'e karşı ayaklanmış ve Irak'ın kuzeyinde yer alan bölgeleri kontrol altına almışlardır. Irak askeri 1991'in Mart ayında Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerin üzerine giderek işgal ettikleri yerleri geri almıştır. Bu gelişmelerden sonra Irak askerlerinde kaçan Kürtler İran'a ve Türkiye'ye kaçmışlardır (Kavak, 2018: 436).

Türkiye sınırına kitlesel olarak kaçanların yığılması sınırdan içeri alımları başlatmıştır. Bu dönemde 260.000 nüfusu olan Şırnak iline kısa bir süre içerisinde kendi nüfusuna yakın bir sayıda yabancı gelmiş; 175.000 nüfuslu Hakkâri iline de 200.000'den binden fazla sığınmacı gelmiştir (Kavak, 2018: 437).

Türkiye Kuzey Irak'ta güvenli bir bölge oluşturmuştur. Çekiç Güç Harekâtı olarak bilinen operasyonu yapmıştır. Bu harekât 11 ülkeden toplamda 20.000'ni aşan askerden oluşmaktadır. Çekiç Güç Harekâtı ile gelen yabancıları kendi ülkelerine hızlı bir şekilde geri dönmelerini amaçlayan "güvenli bir bölge" meydana getirilmiştir. İlk olarak sığınmacılar dağlardan saklandıkları yerlerden indirilmiş ve sınırın Irak tarafına yaklaşık 20 tane kamp kurularak sığınmacılar bu kamplara alınmıştır. Yaklaşık 5-6

hafta içinde 460 bin sığınmacının büyük kısmı Irak'a dönüş yapmıştır. Irak'a dönmeyen yaklaşık 14 bin kadar yabancı da Türkiye'de yapılan kamplara alınmıştır (Kaynak ve Yinanç, 1992: 49-50).

4.3.Suriye'den Gelen Göçler

Türkiye'ye yönelen en önemli kitlesel göç hareketi 2011 yılının Mart ayında Arap ülkelerinde meydana gelen Arap baharının oluşturduğu domino etkisiyle Suriye'de ortaya çıkan hükümete karşı başlatılan gösterilerin alevlenmesiyle birlikte oluşan çatışma ve kargaşa sonucunda meydana gelen göç hareketleridir (Ağır ve Sezik, 2015: 99).

Suriye Cumhuriyeti devletinde rejime karşı yapılan bu gösteriler sebebiyle ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Çatışmaların ilk zamanlarında Türkiye herhangi bir tarafı desteklememiş ve Suriye devletini çatışmalarda sivil halka sert müdahalelerde bulunmaması gerektiğiyle ilgili uyarılarda bulunmuş, toplumsal barışı sağlayacak bir yenilik reform yapılması gerektiğini böylece toplumsal huzurun sağlanması konusunda öneriler sunmuştur. İç karışıklığın ilk başlarında Türkiye ile Suriye ile arasında iletişim devam etmiş ve kesilmemiştir. Ancak daha sonraki dönemlerde Suriye'deki devlet başkanı Beşer Esad savunmasız halka karşı sert ve acımasız müdahalelerde bulunmuş, insan haklarını ihlal ederek kanlı katliamlara başlamıştır. Tüm bu katliamlar sonunda 2011 yılının son aylarına doğru Türkiye Suriye'deki muhalifler tarafına tavır almıştır. Bu sebeplerden dolayı iki ülke arasındaki ilişkiler günden güne bozulmuştur. Öte yandan IŞİD'in kontrol altında tuttuğu yerlerde halka baskı ve zulüm uygulaması Türkiye'ye olan kitlesel göç hareketlerini hızlandırmıştır (Özdemir, 2017: 122).

Türkiye savaştan ve zulümden kaçan Suriyelilere kapılarının açık olacağını ve gelen sığınmacıları temel ihtiyaçlarını karşılayacağını, açık kapı politikasını uygulanacağını bildirmiştir. Bu ilanın ardından Türkiye'ye ilk kitlesel göç dalgası 29 Nisan 2011 tarihinde Cilve gözü sınır kapısından olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti 1951 yılında imzalanan Cenevre anlaşmasında yer alan “coğrafi kısıtlama” şerhi nedeniyle Türkiye'deki Suriyeli yabancıları mülteci olarak kabul etmemiş ancak 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. Maddesi kapsamında Suriye uyruklu yabancıları geçici koruma statüsü verilmiştir.

Türkiye'ye Suriye'deki yönetiminin katliamlarından ve baskılarından kaçan Sünni kökenli Arapların yanı sıra DEAŞ'tan kaçan Ezidi Kürtleri, Nusayrileri ve diğer grupları da sınırimız içine kabul etmiştir. Bu kitlesel akınlar Türkiye'de yaşanan Suriyelilerin dinsel-mezhepsel-etnik yapısını değiştirmiştir (Erdoğan ve Kaya, 2015: 317).

AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı), Mayıs 2011'de bu kitlesel göç krizinin yönetiminden sorumlu hale getirilmiştir. AFAD bu göç krizi karşısında ilk olarak sığınmacılar için kamplar kurmaya başlamıştır. 2011 yılının ekim ayına gelindiğinde sekiz adet kamp kurulmuştur. Bu kamplar ve yönetimleri daha sonradan Göç İdaresi Başkanlığına devredilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Suriye'den gelen sığınmacıları Bakanlar Kurulu kararıyla “geçici koruma” statüsüne almıştır.

4.3.1.Türkiye'de Geçici Koruma Statüsü ve Suriyeliler

Arap ülkelerinde ortaya çıkan protestolar ve halk isyanları Mısır ve Tunus'tan başlayarak tüm bölgeyi etkilemiştir. Bu protestolar 15.03.2011 tarihinden itibaren domino etkisiyle Suriye'ye geçmiştir. Bu kargaşa ve isyanlar sonucunda ülke kriz ortamına girmiş Suriye'nin bazı bölgelerinde yaşanan çatışmalar ve iç karışıklıklar sebebiyle binlerce insan hayatını kaybetmiş ve yüz binlercesi de yaralanmıştır.

Suriye devletinde ortaya çıkan bu insani krizin alevlenmesi sonucunda sınır şehirlerimizde hareketlenmeler yaşanmıştır. 400-500 kişilik Suriye vatandaşı, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay'ın Yayladağı ilçesine doğru harekete geçmiştir. Bu olay, Suriye tarafından Türkiye'ye yönelik ilk kitlesel

göç hareketi olmuştur. Bu kitlesel göç hareketi esansında Türkiye tarafından belirli acil önlemler alınmıştır; 252 kişilik Suriye vatandaşı geçici konaklama alanı yapılan Hatay'daki bir spor salonuna getirilerek insani ihtiyaçları karşılanmıştır.

Türkiye sınırlarına gelen Suriye uyruklu yabancıların ilk önce üst araması yapılmış daha sonra Arapça tercümanla birlikte Suriye'den getirdikleri Suriye kimlikleri varsa kimlik bilgilerine göre, kimlikleri yok ise yabancıların sözlü beyanlarına göre bilgileri işlenmiş daha sonra da biyometrik verileri alınarak kayıtları yapılmıştır.

Geçici koruma; Toplu halde kitlesel hareketler sonucunda meydana gelen acil ve geçici koruma gereksinimlerinin giderilmesi amacıyla sığınma sağlanan ülkeye erişimin kolaylaştırılması ve sağlanması, ölüm riskinin olduğu ülkeye geri gönderilmemesi ve temel insan hakları değerlerine yaraşır asgari temel yaşam koşullarının sağlanması olarak ifade edilir.

Geçici Koruma statüsü,6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesindeki “Geçici Koruma” aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

- “Bulunduğu Ülkeden gitmesi için baskı görmüş, ayrıldığı ülkeye bir daha geri dönme şansı olmayan, acil ve geçici bir koruma bulmak için kitlesel halde sınırlarımıza gelen ya da sınırlarımızdan içeri giren yabancılara geçici koruma statüsü uygulanabilir.

- Kitlesel olarak sınırlarımızı geçen bireylerin; Türkiye'ye alınması, hak ve yükümlülükleri, Türkiye sınırları içerisinde kalışı, Türkiye'den çıkacaklarında yapılan iş ve işlemler, kitlesel göç hareketlerine karşı alınacak her türlü tedbirler, ulusal ölçekli ve uluslararası düzeydeki her türlü kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği, taşra ve merkezde bu konuyla alakalı görev yapacak tüm kurum ve kuruluşların yetki ve görev alanlarının çizilmesi, belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkaracak yönetmelikle belirlenir.

İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapan Göç İdaresi Başkanlığı'nın üstlendiği görevlerden birisi de geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmektir. Göç İdaresi Başkanlığınca 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91'inci maddesindeki geçici koruma statüsüne ilişkin çalışmalar sonucunda 13 Ekim 2014 tarihli ve 2014-6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma).

Mart 2011 yılından bu yana iç savaşın başlamasıyla, her gün artan sayıda Suriye vatandaşı olan yabancılar uluslararası bir koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye kitlesel olarak akın etmektedirler. Türkiye bu kitlesel olarak gelen yabancılara geçici koruma statüsü sağlamıştır. Suriye'de 2012 yılı sonrasında ortaya çıkan temel insan haklarının ihlallerindeki artış, Suriye halkının temel insani yardım ihtiyaçlarının da artmasına neden olmuştur. Suriye'deki protesto ve İç karışıklıkların başladığı tarihten itibaren, Suriye Arap Cumhuriyeti ile geçmişten bu yana güçlü kültürel, tarihi ve komşuluk bağları olan Türkiye Cumhuriyeti iç çatışmalardan zarar gören Suriye uyruklu yabancılar için “açık kapı” politikasını yürütmüştür.

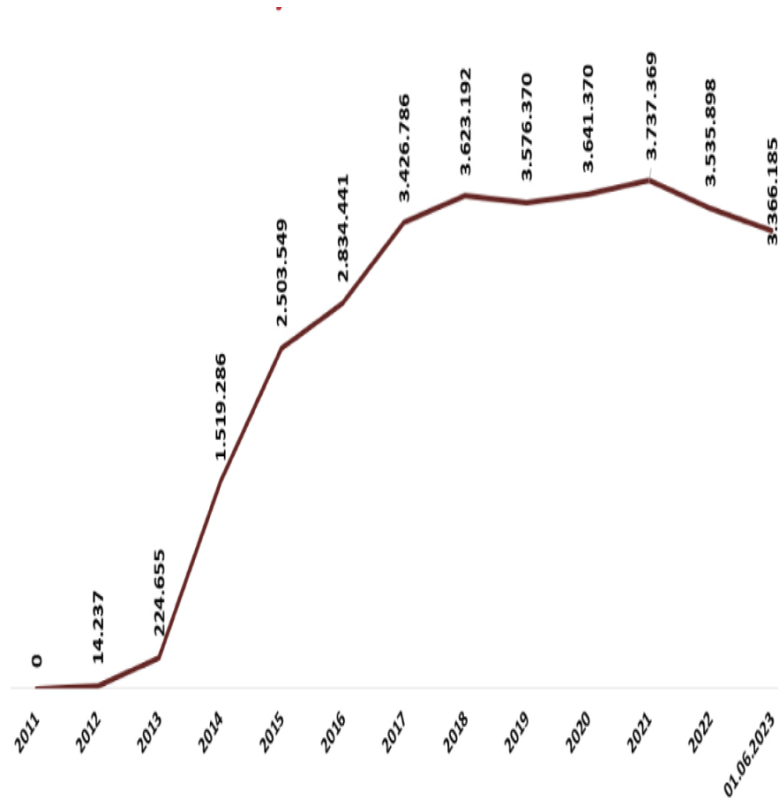
Türkiye bu insani kriz sonucunda ortaya çıkan göç hareketleri nedeniyle 10 şehrimizde 26 geçici barınma merkezi kurarak toplamda 256.971 Suriyeli uyruklu yabancıya bu kamplarda ev sahipliği yapmıştır. Suriye'deki güven ve barış ortamının oluşmaması nedeniyle geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyelilerin Türkiye'de kalmaları uzamış bu durumun sonucunda sosyal ve toplumsal uyumun sağlanmasını zorunlu hale gelmiştir. Bu durum sonucunda da Suriyelilerin geçici barınma merkezleri dışında da yaşamaları gerektiği düşünülmüştür. 16.09.2020 tarihi itibarıyla beş ilde bulunan yedi geçici barınma merkezinin toplamında 59.876 geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yer almaktadır. Öte yandan geçici barınma merkezleri dışında kalan Türkiye'ye de 3.559.042 geçici koruma statüsüne sahip Suriyeli yer almaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriye uyruklu yabancıları birçoğu Türkiye-Suriye sınırına yakın yerlerden gelmişlerdir. Buralar Suriye'deki iç karışıklıkların ve çatışmaların yoğun olduğu

bölgelerdir. Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları yerlerin yoğunlukları farklı olmakla birlikte Türkiye'nin pek çok şehrine dağılmış bir hayat sürdürmektedirler. (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)

Türkiye'de kurulan geçici barınma merkezlerinde kalan bütün çocuklar için eğitimler verilmektedir. Türk vatandaşlarının yararlandığı kalitede sağlık hizmetleri sunulmakta; yabancıların ibadetlerini yapabilecekleri ibadethaneler oluşturulmuş ve gıda ihtiyaçlarının karşılanması için marketler kurulmuştur. Merkezlerde kalan Geçici koruma altındaki Suriyeli yabancılara uygun eğitim merkezleri de kurulmuş olup bir mesleğe sahip olmayan kişilere, yeterli iş becerisi kazandırılarak meslek kazanmalarına katkı sağlanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, tarihi misyonu ve onurlu geçmişi gereğince Suriye'de meydana gelen bu insani krize sessiz kalmamıştır. Gerek sınırlar içerisinde kurulan barınma merkezlerinde, gerekse de Suriye'nin sınırları içerisinde oluşturulan kamplarda bu çatışmalardan ve kargaşadan etkilenen Suriye uyruklu yabancılara insani yardım ulaştırma konusunda en fazla emek harcayan ve de en cömert davranan ülke Türkiye Cumhuriyeti devleti olmuştur. Türkiye mazlum insanlara kapısını açarak zalimin eline bırakmamıştır.

Son yıllarda Suriye'deki iç çatışmalar ve kargaşa ortamının azalmasıyla birlikte Suriye'den ülkemize gelen göç hareketliliğinin sebebi de ekonomik amaçlı olmaya başlamıştır. Geçmiş dönemlerdeki göçün sebebi güvenlik iken son yıllarda Suriye'den ülkemize çalışmak ve daha iyi bir iş bulmak amacıyla yani ekonomik sebepli göçler başlamıştır.

Şekil 1: Türkiye'de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yıllara Göre Sayıları

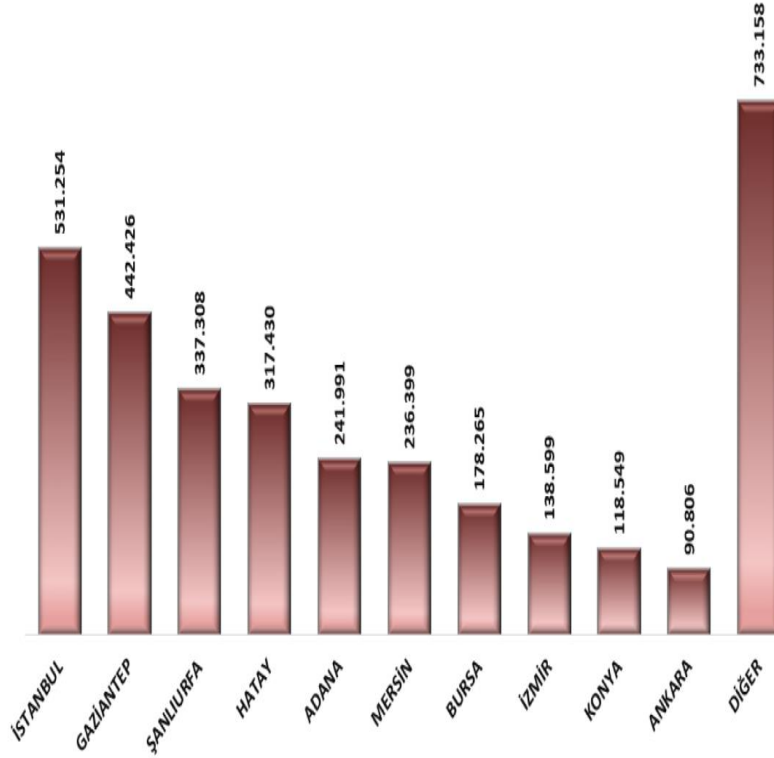
Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Şekil 1’de anlatıldığı gibi 2012 yılında 14 bin civarındaki geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 2014 yılında 1,5 milyona ulaşmıştır. 2023 yılı itibariyle de 3.366.185 Suriye uyruklu yabancı vardır. Geçici koruma altındaki Suriye uyruklu yabancılar için Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Kilis, Mardin, Adıyaman, Adana, Hatay, Malatya ve Osmaniye de geçici barınma merkezleri oluşturulmuştur (Şekil 2). İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığının istatistiğine göre 01.06.2023 tarihi itibariyle geçici barınma merkezlerinde toplamda 61.564 Suriyeli sığınmacı yaşamakta diğer 3.304.621 Suriye uyruklu yabancı da geçici barınma merkezleri dışında illerimizde yaşamaktadır. Geçici Barınma merkezleri dışında kalan Suriye uyruklu yabancıların yoğunluğu İstanbul, Gaziantep ve Şanlıurfa illerinde toplanmıştır (Mülteciler.org, 2018).

Tablo 1: Türkiye’deki Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.776.272	1.589.913	3.366.185
0-4	239.472	224.237	463.709
5-9	273.702	258.250	531.952
10-14	192.572	181.676	374.248
15-19	132.600	120.013	252.613
20-24	211.632	175.676	387.308
25-29	191.392	152.233	343.625
30-34	138.545	111.054	249.599
35-39	119.038	95.315	214.353
40-44	83.038	73.093	156.131
45-49	58.467	56.685	115.152
50-54	44.123	43.789	87.912
55-59	35.117	35.511	70.628
60-64	22.842	23.812	46.654
65-69	15.518	16.904	32.422
70-74	9.226	10.093	19.319
75-79	4.660	5.619	10.279
80-84	2.354	3.151	5.505
85-89	1163	1.663	2.826
90 ve üstü	781	1.139	1.920

Kaynak: TC. Göç İdaresi Başkanlığı, (01.06.2023)

Şekil 2: Türkiye’deki Geçici Koruma Kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk 10 ile Göre Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı (01.06.2023)

Tablo 2: Türkiye’deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kaldıkları Geçici Barınma Merkezlerin Göre Dağılımı (7 ilde 9 barınma merkezi)

İl	GBM adı	GBM Mevcudu	Toplam Mevcut
Adana	Sarıçam	18.279	18.279
Hatay	Altınözü	6.019	13.090
	Yayladağı	3.236	
	Apaydın	3.835	
Kahramanmaraş	Merkez	11.694	11.694
Kilis	Elbeyli	7.748	7.748
Osmaniye	Cevdetiye	8.860	8.860
Gaziantep	Nizip	1.319	1.319
Malatya	Beydağı	574	574
Toplam	61.564		
Geçici barınma merkezleri dışında bulunan Suriyeli sayısı		3.304.621	

Kaynak: TC. Göç İdaresi Başkanlığı, (01.06.2023)

Tablo 1 ve 2’de Türkiye’deki geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin cinsiyet ve yaşlarına göre dağılımı ve barınma merkezleri gösterilmektedir.

5. TÜRKİYE’İN GÖÇ YÖNETİMİNDEKİ ULUSLARARASI KURULUŞLAR

5.1. Birleşmiş Milletler

Birleşmiş Milletler düşüncesi ilk defa, 1945 yılında II. Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra savaşta galip ayrılan ülkeler tarafından, ülkeler arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları ortadan kaldıracak ileriki yıllarda ortaya çıkacak ve kendi ülkelerinin güvenliklerine tehdit oluşturacak bir savaş engellemek için ortaya çıkmıştır.

BM İkinci Dünya savaşının bitmesinden sonra uluslararası güvenliğin ve barışın sağlanması, temel insan hakları değerlerinin uluslararası ortamda güvenceye alınması, hak ve eşitliği sağlayacak önlemlerin alınması, uluslararası ekonomik, sosyal, insani ve kültürel sıkıntıların çözüme kavuşmasında iş birliği yapmak için Türkiye'nin de dâhil olduğu 51 ülkenin katılımıyla 24.10.1945 tarihinde kurulmuştur.

Devletlerin uluslararası ilişkilerinde silah kullanılmasını evrensel olarak yasak koyan ilk antlaşma 26.06.1945 tarihinde 50 ülkenin imzaladığı BM Antlaşması'dır. ABD, Fransa, Rusya, Çin ve Birleşik Krallık tan oluşan beş daimi üyesi vardır.

Türkiye günümüzde de BM'ye bağlı olan 14 kuruluş ile işbirliği içinde çalışmaktadır.

- WHO (Dünya Sağlık Örgütü)
- ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü),
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF),
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü),
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR),
- OHCHR (İnsan Hakları Yüksek Komiserliği),
- WFP (Dünya Gıda Programı)
- OCHA (Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi),

Bu kuruluşlar arasında yer almaktadır.

5.1.1. Cenevre Sözleşmesi (1951)- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler insan hakları temelli göç ve insan hakları arasındaki ilişkiye önem vererek, uluslararası düzeyde göçmen işçilerin haklarının herkese karşı korunması konusunda çalışmalar yapmıştır. Uluslararası alanda sığınmacı ve mültecilerle ilgili en önemli ve en temel sözleşme BM'nin çabasıyla yapılan Cenevre Sözleşmesidir (1951). Cenevre Sözleşmesiyle 1951 yılından önce herhangi bir nedenle kendi ülkesinin dışında yaşayan, ülkesinin sağladığı korunmadan yararlanamayan ya da kendi isteğiyle yararlanmak istemeyen ve vatandaşı olduğu ülkesine hiçbir şartta dönmek istemeyen her birey tanımlaması yapılarak sığınmacı terimi yeniden değerlendirmeye alınmıştır.

Türkiye, Cenevre Sözleşmesini 24.08.1951 tarihinde imzaya almıştır. 29.08.1961 tarihli kanunla Sözleşme resmi olarak Türkçeye çevirisi yapılmıştır.

Türkiye, Cenevre Sözleşmesinin hiçbir maddesinin mülteciye “Türkiye’deki Türk vatandaşlarına verilen haklarından fazlasını sağlayacağı şeklinde” yorumlanamayacağını belirten çekince koyarak Sözleşmeyi imzalamıştır. Sözleşme'nin 1. maddesine ilişkin bir çekince koymuştur. Sözleşmeye Türkiye tarafından “coğrafi sınır kaydı” şerhi konulmuştur.

5.2. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

IOM 1951 yılında kurulmuş, hem hükümetler arası hem de hükümetler dışı paydaşları ile göç alanındaki en önemli sivil toplum kuruluşlarından biridir. BM Göçmenler ve Mülteciler Zirvesinde Birleşmiş Milletler çatısı altına alınmıştır. Uluslararası Göç Örgütü'nün amacı göçmenlere ve göç alan devletlere destek ve yardım sağlamaktır. Göçün bir düzen içinde yürütülmesi, göçün kontrolü, göçle oluşan toplumsal ve ekonomik faydanın gerçekleşmesi ve göç etmek zorunda olan bireylere yardım

sağlamak için çeşitli faaliyetler yapmaktadır (IOM, 2018). IOM Türkiye’deki ilk ofisini 1991 yılındaki Körfez savaşları sonrasında açmış olmasına karşın Türkiye Uluslararası Göç Örgütüne 2004 yılında katılmıştır.

Uluslararası Göç Örgütü Türkiye’deki yetkili birimlerle 2005 yılında beraber çalışarak insan ticaretiyle uğraşmak için kapsamlı bir program hazırlanmıştır. İnsan ticareti konusunda bilgilendirme programları yapılmış, ücretsiz acil yardım hattı gibi birçok proje hayata geçirilmiş sonuç olarak da insan ticareti mağdurlarının gönüllü geri dönüşleri teşvik edilmiştir (İç Duygu ve Aksel, 2012: 57).

2012 yılında Suriye’de oluşan çatışma ve kargaşa dan sonra IOM, Türkiye ile birlikte ortaya çıkan bu krizden etkilenen kitlelere yardıma başlamıştır. Bu yardım kapsamında Suriyeli yabancıların temel ihtiyaçları olan eğitim, istihdam, ulaşım, yemek, sağlık merkezi ve psiko sosyal gibi çeşitli alanlarda Türkiye ile birlikte çalışmışlar ve destek vermişlerdir.

5.3. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği topraklarının tamamına yakını Avrupa kıtasındaki 28 üye devletin oluşturduğu ekonomik ve siyasi yapılanmadır. AB çelik ve kömürde beraber bir pazar kurmak hedefiyle Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda’nın dahil olmasıyla birlikte Avrupa Ekonomik Topluluğunu kurmuşlardır. 1973 yılına gelindiğinde İngiltere, İrlanda ve Danimarka’nın topluluğa katılmasıyla topluluk geniş coğrafyalara yayılmıştır. 1992 yılındaki Maastricht Antlaşmasının imzalanmasıyla bu topluluğa yeni görev ve farklı sorumluklar yüklenmiş ve adı da AB olmuştur (AB Türkiye Delegasyonu, 2018).

Avrupa Birliğindeki üye devletlerin göç ve sığınmacı konusunda uyguladığı politikaları iki aşamada incelemek lazımdır. Birinci aşama; aralarında herhangi bir bağ olmayan göç hareketlerini sınırlamak/engellemek ve sığınma başvurularını caydırma amaçlı uygulanan milliyetçi önlemleri kapsayan politikalar; ikinci aşamada ise birbirleri ile ilişkili entegrasyonu yapılmış Avrupa göç ve iltica ve politikalarını kapsamaktadır. Buradaki temel amaç göç hareketlerinin ortaya çıkaracağı olumsuz durumları engellemek Avrupa Birliğine üye devletlerin kendi arasındaki sınırların ortadan kaldırılarak sadece bir tane olan Avrupa Pazarı kurmak olarak tanımlanabilir (Bingöl, 2006: 47).

Maastricht anlaşmasında iltica ve göç politikaları, 3. ülkelerin vatandaşlarını kapsayan bunlarla ilgili geliştirilecek yöntemler ve bireylerin üye devletlerin sınırlarının dışından geçmesini düzenleyen kurallar, sınırlardan geçişlerde kişilere uygulanacak özel güvenlik tedbirleri AB’ye üye olan ülkelerin ortak çıkarları biçiminde ifade edilmiştir (Çakran ve Eren, 2017: 14).

Avrupa Birliği, belirledikleri bu temel hedefler ışığında ortak bir göç politikası oluşturmak amacıyla uzun süre uğraşmışlardır. Bu amaç doğrultusunda 2004 yılında Avrupa Anayasası Antlaşması imzalanmış daha sonra 2008 yılında Avrupa Mülteci ve Göç Paketi kurulmuş; 2004-2009 yıllarındaki Hague ve Stockholm Programları ile yürürlüğe konulmuş ve 2009 yılındaki Lizbon Antlaşması kapsamında iltica, dış sınır denetimleri, göç, suçun engellenmesi, serbest dolaşımdaki gerekli çalışmalar ve bu konulardaki kapsamlı düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur (Koçak ve Gündüz, 2017: 69).

5.3.1.Geri Kabul Antlaşması (16 Aralık 2013) ve Ekonomik Boyutu

AB, Avrupa’da oluşacak olası bir sığınmacı krizine önlem almak için AB ile Türkiye arasında 16.12.2013 tarihinde “Geri Kabul Antlaşması” imzalamıştır. İmzalanan bu antlaşma 20.03.2016 tarihinde resmiyet kazanmıştır. Bu antlaşmaya göre Türkiye sınırlarından Yunanistan Adalarına giden bütün düzensiz sığınmacıların Türkiye’ye geri kabul edileceği ve Türkiye’deki yaşayan Suriyeli sığınmacıları desteklemek için Avrupa Birliği tarafından 3 milyar Avro yardım yapılması karara bağlanmıştır (Çakran ve Eren, 2017: 21).

5.4.Göç Alanındaki Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları

Ülkeler arasındaki göç hareketleri ve sığınmacılar konusunda yapılan araştırmaların yanında uluslararası alandaki Sivil Toplum Kuruluşları (STK) da göç alanında ortaya çıkan sorunlarla ilgili çözüm önerileri ve destekler sağlamaktadır. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2. Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte Avrupa’da iş yerlerini ve evlerini kaybetmiş Avrupalı bireylere yardım etmek için Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Günümüzde hala Dünyanın her köşesinde göç ve sığınmacı konusundaki sorunlara çözüm bulmak ve sığınmacılara koruma sağlamak amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye ile UNHCR arasında 1.09.2016 tarihinde Ev Sahibi Ülke Anlaşması yapılmıştır. Anlaşmaya göre Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği’nin Türkiye’deki faaliyetleri; Suriye uyrukluların oluşturduğu sığınmacı sorununda Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşların Türkiye ile bağlantısını kurmak, sığınmacıların devletin birimlerine ulaşımını sağlamak, kentlerde ve kamplarda yaşayan sığınmacılara temel ihtiyaçlarını giderecek yardımları yapmak, Suriyeliler dışındaki diğer sığınmacıların kayıtlarının alınması ve 3. ülkelere yerleşimini sağlamak olarak sayılabilir.

Türkiye’de sığınmacıların yaşam koşulları iyileştirilmesinde, korunmasında ve sosyal destek sağlanmasında öncülük eden birçok STK vardır. En çok faaliyet gösteren kuruluşlar; İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), Göçmen Dayanışma Ağı (GDA), Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği (SGDD), İnsan Hakları Derneği (İHD), Mülteciler Dayanışma Derneğidir (MDD). Bununla birlikte İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) , Türkiye İnsan Hakları Vakfı (İHV), H. B. Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Hayata Destek Derneği bu alanda faaliyet gösteren önemli kuruluşlardandır.

6.TÜRKİYE’NİN GÖÇ YÖNETİMİNDEKİ ULUSAL AKTÖRLER

6.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Türkiye’de Afet yönetimi alanındaki çok başlılığı ve karmaşayı sonlandırmak için 29 Mayıs 2009 tarihinde 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığını Hakkındaki Kanun” Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulu tarafından kabul edilerek AFAD kurulmuştur.

Türkiye’de afetler konusunda görev yapan Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın bağlı kuruluşu olan Afet İşleri Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık’ın bağlı kuruluşu olan Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü gibi kurumlar lağvedilerek 2009 yılında Başbakanlık’a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuş olup diğer lağvedilen tüm kurumların sorumluluk ve yetkileri tek bir çatı altında toplanmıştır. 15 Temmuz 2018 tarihindeki yeni Cumhurbaşkanlığı sistemi kapsamında yayınlanan 4 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile AFAD İçişleri Bakanlığının bağlı bir kuruluşu haline getirilmiştir.

Türkiye’de Suriye krizinin patlak vermesiyle sınırlarımıza gelen kitlesel göç akınlarının kontrolünde görev almış ve geçici barınma merkezlerinin kurulmasını yapmıştır (Özmen ve Özden, 2013: 17).

6.2.Göç İdaresi Başkanlığı

Ülkemizde göç ve yabancılar konusundaki en önemli kuruluş Göç İdaresi Başkanlığı’dır. Başkanlık, 4 Nisan 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunuyla Genel Müdürlük statüsünde yapılandırılmıştır.

29.10.2021 tarih ve 31643 sayılı RG’de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresinin statüsü Genel Müdürlükten Başkanlık statüsüne getirilmiştir.

Göç İdaresi Başkanlığı, Türkiye’nin göç alanındaki strateji ve politikaları uygulamak, göç konusundaki diğer ilişkili kurum ve kuruluşlar arasında bağlantıyı sağlamak, yabancıların Türkiye’ye girmeleri ve Türkiye’de kalmaları, Türkiye sınırlarından çıkışları ve sınır dışı edilme süreçleri, geçici

koruma, uluslararası koruma ve insan ticaretine maruz kalan mağdurların korunması ile ilgili iş ve işlemleri yapmak en temel görevleridir (<https://www.goc.gov.tr/hakkimizda>).

Türkiye'deki göç alanında ortaya çıkan sorunların yönetimi ve dünyadaki diğer örnekleri gibi, göç hareketlerine yönelik strateji ve güncel politikaları geliştirip aynı zamanda uygulayan, nitelik olarak yetenekli personel ve sağlam bir alt yapıyla donatılmış, insan hakları odaklı, her alanda yetkin bir kurumsal yapılanma amaçlanmıştır. Tüm bu nedenlerden dolayı, Türkiye'de göç konusunda daha belirleyici ve etkili politikalar belirlemek ve bu belirlenen politikaları uygulamaya almak için yeni bir takım yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu düzenlemelerin en kapsamlısı, 04 Nisan 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek 11 Nisan 2013 tarih ve 28615 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe konulan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'dur.

6458 sayılı Yabancılar ve YUKK, etkili bir göç yönetimini sağlam bir kanuni zemine oturtturarak sığınmacıların ve uluslararası koruma talep edenlerin haklarının hukuki bir güvencesi niteliğindedir. 6458 sayılı YUKK kanunu ile mülteci ve göçmen haklarının kanuni çerçevesi uluslararası kurullarla uyumlu bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçevede Türkiye genelinde Göç İdaresi Başkanlığı 81 ilde ve 148 ilçede teşkilatlanmış ayrıca yurtdışında da teşkilatlanma hedeflenmiştir (<https://www.goc.gov.tr>).

7. SONUÇ

Göç hareketliliği insanlık tarihi boyunca süregelen bir olgu olmuştur. Genel olarak İnsanlar temelde güvenlik veya ekonomik nedenlerle tarih boyunca göç hareketliliği içerisinde olmuştur. Türkiye'de içinde bulunduğu coğrafi ve jeopolitik konumundan dolayı hem iç göç hem de dış göç hareketlerinin odağı haline gelmiştir. Son yıllara bakıldığında da Türkiye düzenli ve düzensiz olmak üzere birçok göç hareketliliği sonucunda milyonlarca yabancıya ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye, Avrupa ülkelerine gitmek isteyen yabancılar için transit bir ülke konumundadır.

Göç hareketliliğinin; Türkiye'ye dışardan yatırım ve para girişinin sağlanması, ülkede üretimi arttırması gibi pozitif etkileri vardır. Bunun yanında ülkedeki çarpık gecekondulaşma, konut kiralarda artış ve istihdam koşullarındaki dengesizlik gibi olumsuz etkileri de vardır.

Cumhuriyet'in kurulduğu dönemlerde Türkiye'de ulus devlet anlayışının güçlenmesi amacıyla Türk soylu göçmenlerin göçü Türkiye'de kabul gören bir durum iken, bugün ülkemize akın akın göç eden toplumların farklılaşması ve bu göç olaylarının kontrolünün zorlaşması sonucunda göç istenilmeyen olumsuz bir durum bir olgu haline gelmiştir. Göç hareketleri sonucunda ortaya çıkan bu olumlu/olumsuz durumlar sadece Türkiye için geçerli değil dünyanın tüm ülkeleri için aynı geçerliliğe sahiptir. Dünya genelindeki devletlerarasında bu göç ortak bir sorun haline gelmekte ve bu nedenle ortak paydada birleşerek uluslararası çözüm yolları bulmaya çalışmış bu konuda da başarılı olmuştur.

Türkiye'nin uyguladığı göç politikalarına bakıldığında son zamanlarda göç konusuna ve kurumsallaşmaya gereken önemin verildiği yapılan çalışmalardan görülmektedir. Avrupa Birliğine üyelik, adaylık ve AB düzenlemelerine uyum kapsamında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve düzenlemeler ile göç alanı kontrol edilmiştir.

Göç İdaresi Başkanlığı Türkiye'de göç ve yabancılar konusundaki en önemli kurum konumundadır. Başkanlık, 04 Nisan 2013 tarihli ve 28615 sayılı RG'de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Genel Müdürlük statüsünde kurulmuş olup 29.10.2021 tarihinde 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresinin statüsü Genel Müdürlükten Başkanlık haline getirilmiştir.

Göç İdaresi Başkanlığının, Türkiye'nin göç alanındaki strateji ve politikaları uygulamak, göç konusundaki diğer ilişkili kurum ve kuruluşlar arasında bağlantıyı sağlamak, yabancıların Türkiye'ye girmeleri ve Türkiye'de kalmaları, Türkiye sınırlarından çıkışları ve sınır dışı edilme süreçleri, geçici

koruma, uluslararası koruma ve insan ticaretine maruz kalan mağdurların korunması ile ilgili iş ve işlemleri yapmak en temel görevleridir.

Türkiye, tarihten gelen birikimi ile gerek ulusal gerekse de uluslararası mevzuatlar ışığında yabancı bireylerin göç ile ilgili tüm işlemlerini insan temelli politikalar üretmek ve karşılıklı uyumu sağlama misyonu ve göç konusundaki yönetim sistemimizi yerli ve milli çıkarlarımız temelinde odak noktası insan olan politikalar geliştirmek ve bu politikaları sürdürmek vizyonuyla, göç politikalarını oluşturmada ve göç konusundaki en önemli kurum olan Göç İdaresi Başkanlığıyla da uygulamaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı da ‘‘Yönetilebilir Bir Göç’’ ve ‘‘Her İnsan Bir Göç, Her Göç Bir İnsan’’ mottosuyla insan odaklı olarak işlemlerini yürütmektedir.

Türkiye, AFAD ve Göç İdaresi Başkanlığı gibi ulusal ve Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Uluslararası sivil toplum kuruluşları gibi uluslararası aktörlerin iş birliği ve koordineli çalışması sayesinde ülkemizde bulunan göçü insan hakları çerçevesinde başarılı bir şekilde yönetmektedir. Göçün yönetilebilirliği konusundaki başarısı ise tüm dünyaya örnek olmuştur.

KAYNAKÇA

Ağır, O. ve Sezik, M. (2015), ‘‘Suriye’de Türkiye’ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunlar’’ *Birey ve Toplum*, 5(9), 99.

Akan, Y. ve Arslan İ. (2008). *Göç Ekonomisi*. Ekin Yayınevi.

Aktar, A. (2005). *Nüfusun Homojenleştirilmesi ve Ekonominin Türkleştirilmesi Sürecinde Bir Aşama; Türk -Yunan Nüfus Mübadelesi, 1923-1924. Renée Hirschon (Der.), Ege’yi geçerken 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

AÜSBF (1973). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*,1(1), Çev.Seha Meray, AÜSBF Yayınları, s.89-94.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2018). AB ve Türkiye ilişkileri Tarihiçesi. <https://www.avrupa.info.tr/tr/ab-ve-turkiye-iliskileri-tarihi-711>.

Bingöl, A. S. (2006). *Almanya ve Hollanda’da Türk Göçmen İşçi Çocuklarına Dönük Eğitim Politikaları ve Uygulamaları*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Yüksek Lisans Tezi.

Çakran, Ş. ve Eren, V. (2017). ‘‘Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırılması’’, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1-30.

Çulha, İ. (2017). Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Süreci (1950-1951). *Akademik-Der*, (1), 51-71.

Efe, H. (2018). ‘‘Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de Yaşayan Göçler ve Etkileri’’, *Sosyal Bilimler Metinleri (1)*. <http://dergipark.gov.tr/sbm/issue/36882/412976>

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). ‘‘Göç ve İnsan’’ *Birey ve Toplum*,5/9, 9-22.

Erdoğan, M. ve Kaya, A. (2015). *Türkiye’nin Göç Tarihi 14.Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Geray, C. (1962). *Türkiye’den ve Türkiye’ye Göçler ve Göçmenlerin İskânı (1923-1961)*. Ankara: Ajans Türk Matbaası.

Göç İdaresi Başkanlığı (2023), (<https://www.goc.gov.tr/hakkimizda>)

Göç İdaresi Başkanlığı (2023),(<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>)

Göç İdaresi Başkanlığı (2023), ‘‘Göç Tarihi’’ (<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>)

Göç İdaresi Başkanlığı, (2023) “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı” (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>)

Göç İdaresi Başkanlığı (2023), “Türkiye’de Geçici Koruma” (<https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma>)

Göç İdaresi Başkanlığı (2023),”Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler”(<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>)

İç Duygu, A. ve Aksel, D.B. (2012). Türkiye’de Düzensiz Göç. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Yayını.

İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri. O. Baydar, 75 Yılda köylerden kentlere (ss. 249-268). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Karpat, K. (2010). *Osmanlı’da Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. Timaş Yayınları.

Kavak, G. (2018). 1.Körfez Savaşı Sonrası Irak’tan Türkiye’ye Göç ve Sonuçları. *II Türkiye Lisansüstü çalışmaları kongresi Bildiriler Kitabı II*, s.437.

Kaynak, M ve Yinanç, R. (1992). *Iraklı sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991)*. Tanmak Yayınları.

Keser, İ. (2011). Göç ve Zor, 1. Baskı, Ütopya, Ankara.

Koçak, O. ve Gündüz, R.D. (2017). “Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (12). 66-91.

Koyuncu, A. (2015). *Kentleşme ve Göç*. Hikmetevi Yayınları.

Özdemir, E. (2016). Türk Dış Politikası açısından bir kriz örneği: 1.Körfez Savaşı ve Türkiye’ye gelen Iraklı Kürt Sığınmacılar (1991). *Bölgesel Çalışmalar*, 229

Özdemir, E. (2017). “Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye’ye Etkileri”, *ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.

Özdemir, H. (2012). “Türkiye’de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (30), 3.

Özmen, B. ve Özden, A.Tolga (2013). “Türkiye’nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (49), 1-28.

Sağlam, S. (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (5), s. 34.

Soysal, İ. (1983). Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları 1.Cilt (1920-1945). Türk Tarihi Kurumu.

Şahin, N. (2006). “XIX. Yüzyıl Sonrasında Anadolu’ya Yapılan Göç Hareketleri ve Anadolu Coğrafyasındaki Sosyo Kültürel Etkileri.”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 63-82.

Şimşir.Bilal N. (1986). *Bulgaristan Türkleri*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

TÜİK, (2017) Göç İstatistikleri, , <https://www.tuik.gov.tr>

TÜİK, (2017) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2017-27587>

Türkcan, B. (2017), “Suriye Krizi Sonrası Göçün Türkiye’de Bölge Ekonomilerine Etkisi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:9, Sayı:26, 770-795.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2018), *Uluslararası Göç Örgütü Tarihçesi*, <http://www.iom.int/about-iom> (Erişim Tarihi: 15.06.2023)

Vergin, N. (1986). *Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları. Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*. SİSAV Yayınları.

Yıldız, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(2), s.1687-1688.

Yümlü, M. (2011). Ağâh Aksel'in Diplomatik Kariyeri ve Belgrad Dönemine Dair Değerlendirmeler. *History Studies*, C.3 S.1. 253-273